

Zonguldak in Hamit Kalyoncu's Poems

Nuray 3.KARAKAYA ¹ & Serhat Evrim ERDİ ²

Abstract

In this study, Hamit Kalyoncu's "Sesim Kömür Karası" poems are examined within the historical and cultural context of Zonguldak. The primary focus is on the significance of Zonguldak's history and culture, particularly the challenges faced by coal miners, as depicted in Kalyoncu's poetry. The findings section provides biographical information about Kalyoncu's life and explores his literary identity. Subsequently, the poems in the "Sesim Kömür Karası" book are analyzed. Due to limited research on Kalyoncu, the study relies on a restricted number of sources, primarily the mentioned book. Findings indicate that Kalyoncu, born and raised in Zonguldak, dedicated his life to the culture and people of Zonguldak. Many poems address mining challenges, miners' hardships, and Zonguldak culture. Despite efforts to amplify miners' voices globally, Kalyoncu remains relatively unrecognized. This study, the first scientific work on Kalyoncu, aims to underscore the significance of lesser-known poets, emphasizing their noteworthy contributions and encouraging further research on them.

Keywords

Zonguldak
Hamit Kalyoncu
Coal
Miner
Coal Mine

Article Info

Received 19.10.2023
Reviewed 12.12.2023
Published 30.12.2023
Doi Number 10.29228/ijlet.73748

Reference

3.Karakaya, N., & Erdi, S. E. (2023). Zonguldak in Hamit Kalyoncu's poems. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 11(4), 145-158.

¹ Doç. Dr., Bülent Ecevit Üniversitesi, nuray.3karakaya@beun.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2406-1065.

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Bülent Ecevit Üniversitesi, serhatevrim@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9654-6811.

International Journal of Languages' Education and Teaching

E-ISSN: 2148-2705

Cilt 11, Sayı 4, Aralık 2023

Orijinal Araştırma Makalesi

Hamit Kalyoncu'nun Şiirlerinde Zonguldak

Özet

Bu çalışmada, Hamit Kalyoncu'nun "Sesim Kömür Karası" kitabındaki şiirler, Zonguldak tarihi ve kültürü bağlamında incelenmiştir. Zonguldak'ın tarihini ve kültürünü oluşturan etkenler arasında en önemlisi sayılan Taşkömürü madenleri ve madenlerde çalışan işçilerin yaşadığı zorluklar, Kalyoncu'nun kaleme aldığı şiirlerin analiziyle ortaya konmuştur. Araştırmanın bulgular bölümünde, Kalyoncu'nun hayatına dair biyografik bilgiler verilmiş ve onun edebi şahsiyeti incelenmiştir. Daha sonra "Sesim Kömür Karası" kitabındaki şiirler incelenmiştir. Kalyoncu'nun hayatı ve edebi şahsiyeti incelenirken, onun hakkında yapılmış çalışmaların sınırlı olması dolayısıyla, sınırlı sayıda kaynakçaya ulaşılabilmektedir. Çalışmanın temel kaynağı olarak, yine Kalyoncu'nun "Sesim Kömür Karası" kitabı kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, Zonguldak'ta doğup büyümüş olan Kalyoncu'nun, hayatının sonuna kadar, Zonguldak kültürü ve halkı için çalışmalar yapmış olduğunu görmekteyiz. Şiirlerinin büyük bir kısmında, madencilik mesleğinin zorlukları, madencilerin çektiği zorluklar ve madenciler etrafında gelişen Zonguldak kültürünü ele aldığını görmekteyiz. Zonguldak tarihi ve kültürü bakımından önemli yazarlardan birisi olan Kalyoncu, her ne kadar madencilerin sesini bütün dünyaya duyurmak için çalışmalar yapmış olsa da, hem Zonguldak halkı tarafından hem de Türkiye tarafından tanınırlığı oldukça az olan yazarlardan birisi olmuştur. Bu çalışma, Kalyoncu hakkında yapılan ilk bilimsel çalışma özelliği taşımasıyla, popülerliği ve tanınırlığı az olan şairlerin de dikkate değer şairler olduğunu ortaya koymayı ve bu şairler hakkında bilimsel çalışmaların sayısının artmasını amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler

Zonguldak
Hamit Kalyoncu
Maden işçisi
Taşkömürü
Maden

Article Info

<i>Gönderim Tarihi</i>	25.10.2023
<i>Kabul Tarihi</i>	09.12.2023
<i>Yayın Tarihi</i>	30.12.2023
<i>Doi Numarası</i>	10.29228/ijlet.73877

Kaynakça

3.Karakaya, N., & Erdi, S. E. (2023). Hamit Kalyoncu'nun şiirlerinde Zonguldak. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 11(4), 145-158.

Giriş

Eski şiir geleneğinin Osmanlı'nın son yüzyılında terk edilmesi ile beraber Cumhuriyet Dönemi Türk şiiri, Batı şiirinin estetik anlayışına, hayat felsefesine, üslubuna adapte olma hususunda belirli bir olgunluğa sahip olur. Osmanlı'nın son döneminde ve Cumhuriyetin ilk yıllarında Batı eksenli bir ideoloji olan 'milletleşme' kavramı benimsenir ve yeni kurulan Cumhuriyet'in ilk dayanak noktalarından biri, millet temelli siyasi yönelim olur. Bu sebeple millet kavramı siyasete tesir ettiği kadar edebiyata da sirayet eder, geleneğin yerini moderniteye uyum sağlayan milli bir edebiyat alır.

1920'lerde hamasete dayalı öğretici, benimsetici, hitabet yönü ağırlıklı şiir ön plana çıkar, 1930'lu yıllar itibarıyla kahramanlık, zaferlerden, halk edebiyatı kaynaklarımızdan beslenen şiir oluşturulur. Kendi toprağımızın ve kendi dilimizin sesi Anadolu'dan çıkmaya başlar. İşsizlik köyden kente göç ve sanayileşme sınıf farkını ortaya çıkarır, siyasi eğilimlerin ve toplumdaki çatışmaların sesi şiirden de duyulmaya başlanır. Toplumcu gerçekçi bir şiir anlayışı ile hareket eden neslin ortaya çıkmasının yanında, ulusçu ve eğitici şiirin devamı hususunda çaba sarf eden isimler varlığını sürdürür; bununla birlikte, insanı ön plana alan hümanist eğilimli şiirler de varlık göstermeye başlar.

Şiirimizde var olan ve desteklenen hece vezni, modernleşmenin de etkisi ile yerini serbest şiire bırakır. II. Dünya savaşındaki ideolojik tavır, şiiri de etkilemiş, varlık yokluk muhakemesi değişik görüşlerin şiirlerde ideolojik bir perspektiften sunulmasına zemin hazırlar. Bununla birlikte, doğallığı, özgürlüğü, liberal hayatı ön plana çıkaran, şiiri ideolojiden uzaklaştıran, insanı ve hayatın gerçekliğini şiire yaklaştıran I. Yeni şiiri üslubu da kısa süreli de olsa Türk şiirine damgasını vurur.

Kürşat Coşgun'un görüşleriyle İstanbul, Ankara gibi büyük şehirlerde icra edilen edebiyat ve sanat, Türkiye'nin birçok ilinde vücut bulan edebiyat cemiyetlerinin oluşmasını sağlamıştır. Aynı görüşmede Coşgun, dönemin edebiyat anlayışı için şunları söylemektedir: "Bu cemiyetler Türkiye geneline hitap eden ve farklı yönelimler içerisinde olan kanonların etkisi dâhilinde hareket ederken kendi özgünlüklerini aramayı da önemsemişlerdir. Osmanlı'nın son yıllarında enerji için vazgeçilmez olan Zonguldak, Cumhuriyet ile beraber sanayinin ve enerjinin en önemli şehirlerinden biri olmuştur. Zonguldak'ın kıymeti yeraltından çıkan madenleri vesilesiyle ön plana çıkmış, böylelikle Türkiye'yi etkileyen siyasi sosyal ve kültürel birçok yenilikler, ilk önce Zonguldak'ı ve yerelde hayat bulan edebi anlayışı etkilemiştir (Coşgun (59) ile 11 Kasım 2023'te yapılan Mülakat).

Cumhuriyetin ilk yılları ile beraber atılım yapan Zonguldak, Tahir Karauğuz'un öncülüğünde sanat ve edebiyatta da kayda değer atılımlar yapmaya başlamıştır. Birçok sanat ve edebiyat dergisi yayımlanmış; günlük, haftalık gazetelerin çıkarılması ile şehir kültürünün gelişimine ön ayak olunmuştur. Özellikle 1930'lu ve 1940'lı yıllar, şehrin kültür hayatının dikkate değer bir şekilde ön plana çıkmasını ve Türkiye genelinde tanınmasını sağlamıştır. "Karauğuz'un Sakaraya Zaferinin ardından asker olarak 'Batı Cephesi Erkan-ı Harbiye İkinci Şubesi'nde' ve düşman mezalimini tespit için görevlendirilen 'Edebî Heyet' ile birlikte çalışmıştır. Millî Mücadelenin ardından sivil hayata dönerek Zonguldak'ta bir gazete çıkarmanın gerekli olduğunu görmüş ve o sırada Zonguldak'a bir matbaanın gelmesini kendi amacı için bir fırsat bilerek "Zonguldak" adlı bir gazete ve "Karaelmas" adlı bir derginin imtiyazını almış ve gazetenin ilk sayısını 23 Mart 1923'te çıkarmıştır (Coşgun, 2011, s.298). Karauğuz 23 Kasım 1923'te ilk matbaayı kurmuş ve Zonguldak gazetesinden sonra Kömür gazetesi (1940), Yeni Zonguldak (1942), Ocak (1942), Karaelmas dergisi (1938), Doğu dergisi (1942) ve Zonguldak Postası (1947) gibi yayınlarla yerel basın renklenmiştir. Rüştü Onur, Muzaffer Tayyip Uslu, Kemal

Uluser, Ahmet Naim Çıladır şehir edebiyatına şiir, hikâye, roman türü ile katkı sağlamışlardır. Şehirde kök salan edebiyat kültürü zamanla farklı isimlerin var olmasına yol açmıştır.

“Ocak Gazetesi’nde Muzaffer Soysal, Kemal Noyan, A. Kadir, Ömer Faruk Toprak, Umran Nazif (Yığıter), Semine Meral (U. Nazif’in takma adı), Behçet Necati (Necatigil), Behçet Akın, Galip Fuad, M. Tayyip Uslu, S. Yaver Ataman gibi Zonguldak ve Türkiye’de tanınan adlar yazmaktadır” (Kalyoncu, 2011, s.246).

Yine aynı dönemi edebiyat cephesinden anlatan bir diğer önemli isim Mehmet Seyda’dır. Asıl ününü hikâye ve romanlarıyla yapan yazar yazdıklarıyla o tarihlerin sosyal ve siyasi hayatına ışık tutmaktadır. Seyda’nın 1937-1943 tarihleri arasında Tan, Varlık, Yeni Edebiyat gibi değişik gazete ve dergilerde yayımlanan Zonguldak Hikayeleri; kitap halinde 1962 yılında basılmıştır. “Pazarlık”, “Tanık”, “Emin Korkmazgil”, “Dur Ben Bunu Yazayım da...”, “Üçüncü Vardiyadan Devrekli Hasan”, “Ve Karısı” adlarında kaleme alınmış altı hikayedir. Hepsisi de yaşanmışlıklar üzerine kurulu olan bu hikâyeler, toplumcu ve tasvirici-gerçekçi bakış açısıyla toplumsal hayat içinde şekillenen bireysel dramları anlatmaktadırlar” (Lekesiz, 1999: 433 Akt.:Demir, 2016, s.213).

“Zonguldak bölgesinde önce memur, sonra asker olarak bulunan bir gencin serüvenlerini sergileyen roman, İkinci Dünya Savaşı’ndaki tek parti düzeninin, ülkücü aydınlara yaptığı baskı ve zulümlerin bölgesel tutanağı da sayılabilir. (...) Ayrıca, aynı bölgede geçen birtakım olaylar, Teğmen Dursun’un evlenmesi, eski öğretmen Emin Bey’in kızı Nuriye’nin işgali gibi gerçek hikâyeler, bütün bir bölgenin toplumsal ve psikolojik yapısına ayna tutmaktadır” (...) Yerel renkleri, Zonguldak bucaklarının çarşı Pazar tasvirleriyle yoğunlaşmış köylü-kentli konuşmaları iyi ayarlanmış hikâyelerin ilk üçünde olaylar, konularına uygun ince bir ironiyle anlatılmış; sonrakilerde bu ironi yerini gene tabii ve kendiliğinden bir acılığa bırakmıştır. Üçüncü Vardiyadan... hikâyesi kömür ocaklarındaki yeraltı hayatının ustaca gösterilişiyle ayrı bir güç ve özellik taşıyor (Necatigil, 2005’ten Akt.:Demir, 2016, s.213).

Emeğin ve işçinin başkenti olarak adlandırılan Zonguldak’ta sanatın çizgisi zamanla toplumcu gerçekçi bir yöne evrilmiştir. Zonguldak, cumhuriyetin ilk elli yılında önemli bir enerji merkezi olmakla kalmamış, yerel anlamda sanatın, edebiyatın, şiirin hayat bulduğu bir şehir olarak yaşamaya devam etmiştir. Nesillerin birbirini etkilemesi ile yakın dönemde İ. Behçet Kalaycı, Mehmet Yılmaz Karaibrahimoğlu, Osman Günay, Fatma Kılıç, İbrahim Tığ gibi isimler şehrin edebiyat dünyasında tanıtılmasında öne çıkmışlardır.

Hamit Kalyoncu’da bu şairlerden biridir. Tüm hayatını, Zonguldak’ta yaşayan halkın, özellikle maden işçilerinin sorunlarını bütün Türkiye’ye duyurmaya adanmıştır. Tek şiir kitabı olan *Sesim Kömür Karası* kitabına bakıldığında, şiirlerini toplumcu gerçekçi bir bakış açısıyla yazdığı görülmektedir. Şiirlerinde insan, toplum ve üretim ilişkileri vurgulanmıştır. Taşkömürü madeniyle ünlenen Zonguldak’ta, Kalyoncu bu toplumun ve o toplumda yaşayan bireylerin şiirdeki sesi olmuştur. Bu temel amaç Kalyoncu’nun sadece basılmış ve basılmamış şiirlerinde değil, araştırma ve derleme yazılarında da kendini hissettirmektedir. Bunun için gerçek anlamda, ömrünün sonuna kadar mücadele vermiştir. Fakat, Hamit Kalyoncu da Zonguldak’taki diğer birçok yazar gibi, başta Zonguldak olmak üzere Türkiye’de de çok az bilinmektedir. Kalyoncu’nun çalışmaları, Cumhuriyet’in ilk şehirlerinden biri olan Zonguldak’ı anlamak, Zonguldak’ın tarihini ve kültürünü saptamak için incelenmesi gereken çalışmalardan biri olmasına rağmen, hakkında hiçbir bilimsel çalışma yapılmamış olması, bu çalışmanın yapılmasındaki en büyük nedenlerden birisi olmuştur. Çalışma; başlangıçtan günümüze Zonguldak edebiyat çevresini ve bu çevre içinde Hamit Kalyoncu’nun yerini belirlemek, hayatı ve

sanatı hakkında derli toplu bilgi sunmak, şiiirlerinde Zonguldak'ı ele almak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Çalışma; başlık, özet, giriş, yöntem, bulgular, sonuç ve öneri olmak üzere altı bölümden oluşmaktadır.

Kalyoncu hakkında daha önce bilimsel bir çalışma yapılmamış, eserlerinin nicel olarak azlığı ve yerel basındaki etkisinin ülke çapına yayılmamış olması, duyulmamış bir isim olduğu gerçeği de eklenince sınırlı sayıda kaynağa ulaşılabilmiştir. Hamit Kalyoncu'nun şiiirleri üzerine ilk çalışma olması yapılacak diğer çalışmalara öncülük edeceği için önem arz etmektedir.

Hamit Kalyoncu'nun yanı sıra, Fatma Kılıç, İbrahim Behçet Kalaycı gibi birçok sanatçı da Hamit Kalyoncu'yla aynı kaderi paylaşmaktadırlar. Bu çalışma ile şiiirlerin hepsine değinmek mümkün olmasa bile, Hamit Kalyoncu'nun şiiirlerine ve şiiirlerinde Zonguldak'ın nasıl işlendiğine yer verilmiştir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. "Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır" (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 187). Hamit Kalyoncu'nun *Sesim Kömür Karası* kitabındaki şiiirler, Zonguldak tarihi ve kültürü bağlamında incelenmiştir. Hayatı hakkındaki biyografik bilgiler ele alınırken, yine kendi çalışmalarına başvurulmuş, bunun yanı sıra, beraber çalışmalar yaptığı Kürşat Coşgun'un görüşlerine başvurulmuştur. Kalyoncu hakkında yapılan çalışmaların sınırlı olması nedeniyle sınırlı sayıda kaynağa ulaşılabilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın kaynak metnini Kalyoncu'nun "Sesim Kömür Karası" kitabı oluşturmaktadır. Kitaptaki şiiirleri tek tek incelenmiş ve Zonguldak'ın kültürü çerçevesinde analiz edilmiştir. Kalyoncu'nun ismi geçen internet siteleri, çalıştığı kurumlar ve yayımlanan eserlerinde verilen bilgiler toplanarak sınıflandırılmıştır. Kendisiyle ilgili bilgilere Zonguldak yerel basını ve bu camiada kendisini tanıyan dostuna ulaşılmıştır; görüşmeden elde edilen bilgiler sınıflandırılmıştır. Kalyoncu ile ilgili bilimsel hiçbir çalışma yapılmamış olması, Kalyoncu'yla ilgili kaynakları derleme aşamasını zorlaştırmıştır. Zonguldak Eğitim ve Kültür Vakfı bünyesinde çalışmalar yapan Kürşat Coşgun, Hamit Kalyoncu ile beraber birçok çalışmaya imza atmış olması sebebiyle, Hamit Kalyoncu'yu en iyi gözlemleme fırsatı bulmuş kişilerden birisi olmuştur. Hamit Kalyoncu ile ilgili bilgilere ulaşma aşamasında, Kürşat Coşgun'un, Hamit Kalyoncu ile ilgili sahip olduğu bilgilere başvurulmuştur.

Bulgular

Kalyoncu'nun Hayatı ve Edebi Şahsiyeti

Hamit Kalyoncu, Zonguldak'ın Çaycuma İlçesinde, 1942 yılında doğmuştur. "İlk ve ortaokulu burada okumuştur, Zonguldak Mehmet Çelikel Lisesi'ni ve Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirmiştir. Kalyoncu'nun Yaşamak Güzeldi (2017) kitabının biyografi bölümüne dayanarak çalışma hayatı hakkında şunlar söylenebilir: "Lise yıllarında Ereğli Kömür İşletmeleri Karadon Bölgesi'nde işçi, Çaycuma Alıköy ve Kızılbel köylerinde vekil öğretmen; üniversitede iken Ankara'da yayımlanan Vatan ve Başkent gazetelerinde, Seka Çaycuma Kağıt

Fabrikası'nda, işçi statüsü ile çalışmıştır" (Kalyoncu, 2017, s. 4). Hamit Kalyoncu, kendini Zonguldak'ın kültür seviyesini arttırmaya adanmış bir öğretmendir. Doğduğu şehirdeki kültür ve sanat etkinliklerini geliştirmek ve ilerletmek için çalışmalar yapmıştır. Öğretmenlik ve sonrası süreçte demokratik kitle örgütlerinde önemli çalışmalar yapıp, gerek okul, gerekse kentin çeşitli sosyal-kültür-sanat-tiyatro-folklor etkinliklerinde önemli ve etkin görevler üstlendi" (Kalyoncu, 2017, s. 4).

Kürşat Coşgun, hazırlamış olduğu, "Altı-Yedi Dergisi"nin 2021 sayısı armağanı olan el kitabının biyografi bölümünde, Kalyoncu'nun hayatıyla ilgili aşağıdaki bilgilere yer vermiştir: Öğretmenlik yıllarında kurucularından olduğu Töb-Der Zonguldak şubesinin 1977'den 1980'e kadar üç dönem başkanlığını yapmıştır. Halkevi etkinliklerinde görev almıştır. 1982'de 1402 sayılı yasa ile öğretmenlik görevine son verilmiş ve gerçek dışı ihbarlar nedeniyle Zonguldak'ta yargılanmış ve aklanmıştır. Aklandıktan sonra bir süre yerel Uyanış gazetesinde çalıştı. Daha sonra "Kent Lokali" adını verdiği işyerini çalıştırdı. Bu süreçte Eğitim-Der'in kuruluşu ile SHP'nin çalışmalarına katılmıştır (Coşgun, 2021).

Yine aynı eserde kendisinin Zonguldak 100.yıl Vakfı'nın 1983 yılında ulusal düzeyde düzenlediği "Şiir-Hikâye-Resim Yarışması"nda "Mansiyon" ödülünü kazandığı ve 100.Yıl Turizm-Sanat-Kültür Kooperatifi'nce "Sivil Toplum Örgütlenmesine katkıları ve Sesim Kömür Karası adlı şiir kitabı" ile "TUSAK-1994 Yılı Sanat-Kültür Ödülü" kazandığı belirtilmektedir. Diğer ödülleri ise kentin kültürüne katkılarından dolayı 2018 yılında ZOKEV Kültür Ödülü, 2019 yılında Çaycuma Belediyesi Kültür-Eğitim Ödülü olarak kayıtlara geçmiştir (Kalyoncu, 2017, s. 4).

Kürşat Coşgun (2021) yine, hazırlamış olduğu, "Altı-Yedi Dergisi"nin armağanı olan el kitabında, Kalyoncu için: "Ülkesinin sorunlarına duyarlı ve yüksek sorumluluk bilincine sahip bir yurttaş, yetiştirdiği öğrencilerine yurt ve Atatürk sevgisini aşıl原因 bir eğitimci, yurtsever bir vatandaş, çağdaş, laik ve demokratik Türkiye sevdalısı bir aydın, kalemını hep doğrudan yana kullanan bir edebiyat eri, yaşadığı yerin değerlerine tutkun ve saygılı bir kültür araştırmacısıdır" (Coşgun, 2021, s. 1) demiştir.

"Hamit Kalyoncu, Zonguldak için bir edebiyat öğretmeni olmanın çok daha ötesinde anlam taşır. O, öğrencisi olsun olmasın, kentteki her bir insanın öğretmenidir. Çünkü o, eğitimin yalnızca dört duvar arasında değil, yaşamın tüm alanların süregelen ve her daim devingen bir süreç olduğu bilinciyle sürdürmüştür mesleğini. Sınıfın, sıraların, karatahtaların olmadığı yerde, sokakları, gazete sayfalarını, şiirleri bir eğitim aracı olarak kullanabilen ender eğitimcilerdendir. Kıraathanede, ya da herhangi bir yerde hep öğretmenin ve öğrenmenin derin hazzıyla hayatını sürdürmüştür" (Coşgun, 2021, s. 1-2). Bu hazzı içtenlikle kaleme adlıği şiirlerinde, bilgelikle donanmış yazılarında olduğu gibi, kentine sahip çıkma duyarlılığı ve bilinciyle yapmış olduğu araştırma çalışmalarında da bütün toplumla paylaşmıştır. Çok yönlü olan Kalyoncu, milli duyguları ve Atatürk sevgisini ön plana çıkaran şiirler de yazmıştır.

"Kalyoncu'nun, maden işçilerinin zor yaşam ve çalışma koşullarını irdelediği ilk yazısı "Bir Dilim Ekmek İçin" adıyla 1965'te Yeşil Çaycuma gazetesinde yayımlandı. Üniversite ve öğretmenlik yıllarında aralıklı da olsa şiirle ilgilenmeyi sürdürdü, ancak yazdıklarını yayımlanmamıştır" (Kalyoncu, 2005, s. 3)

Gerek araştırma ve derleme çalışmalarının yayımladığı "Edebiyatta Zonguldak Bienali" adlı bildiriler kitabı gerek kendisinin kaleme almış olduğu "Sesim Kömür Karası" şiir kitabında gerekse Halkın Sesi İnternet Sitesi, İnanış Gazetesi ve Pusula gibi yerel basında Zonguldaklı maden işçilerinin, Zonguldak halkının sorunları ve zorluklarından bahsetmiş olduğu bilinmektedir. Bildiriler kitabında

özellikle hikayeci Behçet Kalaycı ile ilgili çalışmaları dikkat çekmektedir. Kürşat Coşgun'un kendisiyle ilgili verdiği bir diğer önemli bilgi maden üzerine hazırlanmış eserlerden oluşan Antoloji kitabı olduğudur. Kitaba henüz ulaşılamamış olsa da bundan sonraki çalışmalarda yer verileceği düşünülmektedir.

Bugüne kadar yayınlanmış yapıtlarıyla kent aydınlanmasına büyük katkı sağlayan Hamit Kalyoncu, yazılarını sürdürmeye devam ediyordu. Uzun süredir akciğer ve koah hastalığından tedavi gören Hamit Kalyoncu, 17 Ağustos 2021 yılında hayatını kaybetti. Ardında yayımlanmayan şiir ve araştırma dosyaları bırakmıştır. Bunlar ileride Zonguldak'ın kültür-sanat gelişimi ve Türk edebiyatı açısından yeni çalışmalarla yayımlanmayı beklemektedir.

Sesim Kömür Karası

Sesim Kömür Karası kitabı, Hamit Kalyoncu'nun ilk ve son şiir kitabıdır. Hamit Kalyoncu'nun hali hazırda basılmamış şiirleri vardır. Bu şiirler Zonguldak Kültür ve Eğitim Vakfı tarafından derlenme aşamasındadır. Derlendikten sonra Hamit Kalyoncu'nun basılmamış şiirleri bir kitap haline getirilecektir.

Zonguldak, edebiyat ve sanat damarı açısından zengin şehirlerden birisidir.

"1980'li yılların ilk yarısına kadar taşkömürü, Türkiye'nin en önemli birincil enerji kaynağı olmuştur" (Mütfüoğlu, 2010, s. 196). "Modern Türkiye'nin sanayileşmesine katkıda bulunmuş, şehirlerinin ve hızla büyüyen sanayi kapasitesinin enerji ihtiyacını karşılamıştır. Dahası, kömür madeni işçileri, sanayileşen Türkiye Cumhuriyeti'nde tarımsal kökenli emeği sanayi üretimine katma girişimlerinde merkezî bir yer işgal etmiştir. Avrupa'da ve ABD'de olduğu gibi modern Türkiye'de de madencilerin fiziksel gücü ve çalışma koşullarının olağanüstü zorluğu konusunda efsaneler üretilmiştir. Emek tarihçilerinin ve işçi eylemcilerin birçoğunun gözünde madenciler sanayi çağında işçilerin mükemmel simgesi haline gelmiştir, örneğin, George Orwell Road to Wigan Pier adlı eserinde, Emile Zola Germinal'de, madencileri umutsu ama asil hayatlar süren kahramanlar olarak anlatır. E.P. Thompson, gerek anıtsal eseri Making of the English Working Class'ta gerekse sonraki çalışmalarında madencileri tam bir işçi aristokrasisi olarak tasvir eder" (<http://www.sosyalsiyaset.net/>). Zonguldak zamanında, kömüre olan ihtiyaçlar ve iş imkanı dolayısıyla, kendi nüfusunun 2-3 katına ulaşmıştır. Öyle ki bu nüfus çokluğu ve iş imkanı şehri o zamanların Türkiye'si'nin en gözde kentlerinden biri haline getirmiş ve canlılık kazandırmıştır. Bu canlılık sosyal, kültürel ve sanatsal alanda da kendini göstermiştir. Fakat kömüre olan ihtiyacın azalması ve birtakım sıkıntılar nedeniyle Zonguldak kenti eski şaşasını yitirmiş, bir bakıma artık kaderine teslim edilmiştir.

"İki asır önce adı ve sanı olmayan Zonguldak'ı Türkiye'nin en tanınmış illerinden biri yapan maden kömürüdür. Onun bulucusu ise Uzun Mehmet adındaki delikanlıdır. Bu gence saygı ve şükran yalnız Zonguldaklılar'ın değil bütün Türkiye'nin borcudur" (Savaşkan, 1993, s. 6).

"Türkiye'nin 67 plakalı vilayetinin merkezi olan Zonguldak şehrinin geçmişi Kırıkkale ve Karabük kadar yeni olmasa da çok eskilere gitmez. Bilinen bütün yazılı kaynaklar, kentin bulunduğu yerde yerleşimin en fazla 1800'lü yılların ortalarına kadar, yani taşkömürü üretiminin başladığı yıllara kadar indiğinde hemfikiridir. Başka bir ifadeyle Zonguldak, taşkömürü ile doğmuş ve taşkömürü ile var olmuştur. Böyle giderse de kentin kaderinin taşkömürüne bağlı olarak gelişeceği aşikârdır" (Apaydın, 2020, s. 2).

İşte “Sesim Kömür Karası” kitabı da, Zonguldak’ta madencilerin ve Zonguldak halkının yaşamış olduğu zorlukları, hissettiği duyguları; korkularını, sevinçlerini, üzüntülerini anlatan bir şiir kitabıdır. Kalyoncu’nun bu şiirler için “Zonguldaklı Şiirler” tabirini kullanmasının sebebi de budur.

“Şiir kitabı dört bölümden oluşmaktadır. “Sesim Kömür Karası” adını taşıyan ilk bölüm maden işçilerinin çok ağır yaşam koşullarından, acılarından kesitler vermektedir. Bu bölümdeki “Zonguldak’ı Duymak” şiiri, Zonguldak 100. Yıl Vakfı’nın 1983’te düzenlediği yarışmada “Mansiyon” ödülü kazanmıştır. “Yalın Yürek Yollarda” adlı bölüm tek şiirden oluşmaktadır. 17 bölümlük bu şiir maden işçisinin Ankara yürüyüşünü Zonguldak’tan Deller Köprüsündeki barikata kadar destan havasında işlemektedir. Kalyoncu “Acı Suskunluk” bölümünde ise 1980 Eylül’ünden sonra Türkiye’de binlerce aydının yaşadığı gerçekten ‘bir acı suskunluk dönemi’ni irdeliyor. Çünkü O da 1402 sayılı yasa ile bu suskunluk dönemini yaşayanlardan birisidir. “Sevi Damlaları” bölümünde, özellikle “Sevgi Çağrısı” ve “Yürekteki Ezgi” şiirlerinde tüm insanlığa uzanan barışa, sevgiye, dostluğa bir sesleniş var. Diğer şiirlerde de seven, sevgiyi yaşayan bir insanın sıcak duyarlılıkları sarıveriyor insanı” (Yılmaz, 1994, s. 5).

Sesim Kömür Karası Şiirlerinde Zonguldak

Zonguldak’ta yerin altında bulunan iki değerli şey vardır; birincisi kömürdür, ikincisi ise o kömürü çıkartmak için hayatlarını kaybeden binlerce maden işçisi. Kalyoncu şiir kitabının ilk şiiri olarak okuyuculara bunu hatırlatıyor. **Sesim Kömür Karası** şiirinde bulunan:

bir kristal gözyaşı
değdiğinde
kırmızı karanfile
düştüğünde
toprağın tenine
bil ki kadının
sesim kömür karası
(...)
bükerse boynunu
bahar serinliğinde
bir kanlı künye
düşerse kapına
bil ki kadının

sesim kömür karası (Kalyoncu, 1994, 7)

Kırmızı karanfilin bu dizelerde “yas”ı sembolize etmektedir; yaşarken madenciler karanlıktadır, öldüklerinde de aileleri; bu durum kendi de kapakara olan madenin bütün renklerin ışığını içine hapsedmesidir bir yandan. Renklerse karaelmasın karşılığında sömürdüğü hayata dair bütün güzel duygulardır. Acı tek başına karadır; haberi de karadır. “Tüm şairlerde ortak değere sahip olan renk, kara/siyah ise olumsuzluk, yenilgi, üzüntü, ayrılık, ölüm gibi soyut somut durumları imler ya da gönderimde bulunur” (Çevirme, 2008, s.106). Bundandır ki bu ölümlerden sonra ses; neşesiz, mutsuz ve karanlık çıkmaktadır. “bir sevda türküsünün orta yerinde duyulursa bir çığlık” mırsası ölümün zamansız ve beklenmedik oluşuna işaret etmektedir. Ölen madencinin haberi, onu bekleyen kişilerin; sevdiklerinin, eşlerinin dostlarının türküler söylediği zamanda gelir ve bir çığlık kopar. “Bir kanlı künye” dizesiyle de doğrudan ölen madencinin künyesine işaret edilmektedir. Kalyoncu Zonguldak aşığı bir yazardır. Bu sevgi ve bağlılıkla Zonguldak’ta olan kötü ve iyi hadiseler onu birkaç

kat daha fazla etkilemektedir. O her zaman yaşadığı Kenti anlamakla ve anlatmakla yükümlü olduğunu hissetmiştir.

Zonguldak'ı Duymak

bu kara yeşil toprak

benzemez sizin toprağa

dadaşım efelerim hey

karaelmas diyarıdır

adı ölümlerle ünlenir

bu kara toprak

Zonguldak

acı katığı yaşamım

...

göçüktür grizudur ansızın

dolanır boynuna azrail

ölüm ki ölümlere benzemez

bu kanlı toprak(Kalyoncu, 1994, 9).

Zonguldak için önemi büyük olan Kozlu'daki grizu patlamasında 265 madenci hayatını kaybetmiştir. Zonguldak'ın ölümler ile ünlü olduğunu söyleyen Kalyoncu, bu sıfatıyla Zonguldak'ın başka hiçbir şehre benzemediğini söyler. Şiirde patlamanın olduğu günün tasvirini yapmıştır. Öyle sessiz sedasız, bir umut olan bu topraktan kömür çıkaran madenciler büyük bir patlamayla sarsılmıştır. Hatta bu patlama, bütün Zonguldak'ı sarsmıştır. Azrail 265 madencinin boynuna dolanmıştır ansızın. Toprak kanla boyanmıştır. O gün bir ağıt başlamıştır Zonguldak'ta, dalgalar bile susmuş bu ağıdı dinlemiştir. Zonguldak'ın değişmez yazgısıdır bu, 8 Kasım 1829'dan beri. Kalyoncu şiiriyle Zonguldak'ın ölümlü yazgısını dile getirmiştir.

Kara Yazgı

kesildi gecenin damarlarında bir çılgılık

...

gelincikler ağladı pınar başında

bir Zonguldak kiliminde şimdi

boyunca yatmadadır upuzun

yaşanmış yılların yorgunluğunda
 uzanıp gökten bir solgun bulut
 okşar sever beyaz yüzünü
 ağıtlar yakılır defneler ormanında (Kalyoncu, 1994,12)

Grizunun patlarken çıkarttığı sesle bütün canlılar korkup çığlık atmışlardır. Madencilerin eşleri, sevdikleri, kediler, köpekler, gelincikler... Burada Kalyoncu "gelincikler" sözcüğüyle kinayeli bir biçimde hem boynunu bükmüş gelincik çiçeklerini hem de madencilerin geride gözü yaşlı bıraktıkları genç eşlerini belirtmektedir. Kalyoncu, 1992 yılındaki Kozlu'da gerçekleşen bu grizu patlamasını bir başka şiirinde daha ele almaktadır. "Grizu Ağıtı" şiirinde 3 Mart 1992, saat 19.45 ile 20.00 arasını tasvir etmektedir:

toprağın yüreğinde
 karanlığı gecenin
 boyanır kızıl kana
 (...)
 kapanır bir bulut
 durur Kozlu'nun üstüne
 uykusuz sabahlara
 köyde bir uzun selvi
 usulca eğer dallarını
 ağlar fatihayla (Kalyoncu, 1994, 16)

dizeleri işte bu kara günün tasviridir. Bir bulut kaplamıştır Zonguldak'ın üzerini. Bu patlama filmlere, şarkılara konu olmuştur. Derin ve Varol Uymaz (2017) 1992 yılında Zonguldak Kozlu madeninde 263 madencinin hayatını kaybetmesiyle sonuçlanan maden kazasının yaşanan en büyük maden kazası olduğunu belirtmişlerdir" (s.50).

Alın teri kutsaldır. Orhan Veli'nin "Yüz karası değil, kömür karası/ Böyle kazanılır ekmeç parası" dizelerinde olduğu gibi Kalyoncu'nun dizelerinde de "Kutsal Uğraş" olmaktadır.

yüreğim bir acının burgacında
 her sabah maden ocağına giderken
 ...
 bir kara yeşil türküdür defneler
 yapışır yakama bir kan karanfil
 bir sevdanın özlemi ışıldar yanağında (Kalyoncu, 1994, 14-15)

Ailesinden, çocuklarından, anne babasından yarım bir öpüş ile ayrılan madenci, o güzel mayıs güneşinin sıcaklığını ancak evden madene girene kadar hissedebilir. Bütün güzel duygular bacağında, yerini endişeye ve korkuya bırakır. Maden hem bir umut olur madenci için hem de bir son. Daha dün yanında beraber kazma sallayan arkadaşlarını kaybetmiştir madenci. Fakat yine de

yeraltına girmek zorundadır. Yakasında hep bir karanfil vardır bu sebeple. Bir gün kendisi de karanfil olabilir arkadaşlarının yakasında. Bunun bilincindedir madenci. Her an ölümle yüzleşebilme ihtimali her şeyi yarım hale getirir. 24 saati gece olan maden işçileri dünyadaki her duyguyu, güzelliği ve yaşıntıyı ölümün gölgesiyle yarım hissetmektedir. Bu yarım hissetme madencilerin aynı dünyada yaşamadığının göstergesidir; onlar karaelmas dünyasının gönüllü neferleri gibi yeraltına simgesel olarak “Hades’in Dünyası”na aittirler.

Kara Yaşam

Sizin gözleriniz
gün aydınlığına alışkındır
evrenin tüm renklerine aşına
benimse
bir kara renk doldurur düşlerimi
kara elmas derler adına

Gün açar
akar gider yukarıda
aşağıda
toprağın karnında
bir uzun yıl gibi
saatler geçmez

...

Ölümlle savaşırım her gün
bir yudum soluktur yaşama
Hades'in diyarında
türlü ölümlerle gelir Azrail
bilin ki ben
o kara topraklar ülkesinde
yaşarım her gün

...

(Kalyoncu, 1994, 25-26-27)

Hamit Kalyoncu'nun şiirlerinde madenciler ekmeğini gerçek manada taştan çıkararak bir kahraman imgesindedirler. Çünkü her ne olursa olsun ölümle savaşmaya devam ederler. Aynı gösterge Zonguldak Destanı'nda da vardır; onlar destan yazan kahramanlardır.

...

Zonguldak deyince

kömür ve insan

yazılır madende bir yüce destan (Kalyoncu, 1994, 32)

İnsana, insanın doğasına, makinalara ve karıncalara bakıp bu hayata neden geldiğimizi, amacımızı sorgulamaktadır Kalyoncu. Bu sorgulamaların sonunda, Kalyoncu'ya göre insanlar hayatı ancak emek harçayarak ve çalışarak anlamlı kılabilirler. Ona göre karıncanın emeği de insanın emeği ve çalışması da başka bir güzellik unsurudur. Yaşamayı ancak böyle öğrenebilir ve anlamlandırabiliriz. Kalyoncu'ya göre türkü emek ve çalışmakla eş değer bir şeydir; çalışan ve emek harçayan bir insanı türkü tamamlar. Bu şiirin son dörtlüğünde de ancak çalışma ve emek ile yurdumuzu geliştirebileceğimize ve onu aydınlatabileceğimize vurgu yapmaktadır Kalyoncu.

Kitabın "Sevgi Damaları" olan son bölümünde Kalyoncu sesini daha da gürleştirmekte, bütün insanlığa seslenmektedir. Dünyada dostluk, barış, sevgi, saygının yanında; düşmanlık, savaş, nefret ve kötülük de vardır. İnsana düşen güzellikten doğrudan yana olmaktır. Bu mesajını da "Sevgi Çağrısı" ve "Yürekteki Ezgi" şiirinde bize hatırlatmaktadır:

Diyelim Yunus dili

Bilgece sevgisini

İnsanın ezgisini

Yüreğim yüreğini

Gönülde dostun sözü

Sevgidir özün özü

Barışın türküsünü

Yüreğim yüreğini (Kalyoncu, 1994, 80)

Bütün olumsuzluklara rağmen, insan özünü, iyiliği ve dostluğu bulmaya muktedirdir. Hamit Kalyoncu Birlik ve beraberlik içinde olduğu sürece, insanlıktan umudunu hiçbir zaman kesmemiştir. Sadece aynı toplumda yaşayan insanların değil; dünya üzerindeki herkesin birlik ve beraberlik içinde olduktan sonra üstesinden gelemeyeceği hiçbir problem olamayacağını savunmuştur. Türk Kültürünün sevgi ve barış dilinde şiirde öncüsü Yunus Emre'dir. Şair "Diyelim Yunus Dili"nde gidilecek yolun Yunus'un birlik, beraberlik, hoşgörü yolu olduğunu dile getirmiştir. "Ayrıca, Yunus Emre insanı severken din, mezhep, ırk ayrımı da gözetmez. Herkese aynı gözle bakar"(Sevgi, 2012, s.101).

"Zonguldak Türküsü" şiirinde Zonguldak halkının birlik ve beraberlik içinde olması gerektiğini işlemiştir.

Hamit Kalyoncu, Sevgi Damaları bölümünde; aşk, sevgi, iyilik gibi konuların üzerinde durmuştur. "Aşk Dönencesi", "Dilek", "İskambil Falı", "Öyle Bir Hastalık", "Güllü Kız", "Şimdi Sen Varsın" ve "Seni Yaşamak" şiirlerinde daha çok evrensel aşk ve sevgi temalarını işlemiştir.

Kalyoncu kitabın bu bölümünde sadece madencileri dışarda bırakmamış bütün bir dünyayı bir kenara koyup kendi ruhunun derinliklerine doğru bir yol almıştır.

Sonuç ve Öneriler

Hamit Kalyoncu Zonguldak yerel basınında etkili olan bir edebiyat öğretmenidir. Zonguldak'ın Kültür tarihi üzerine önemli araştırmalar ve derlemeler yapmıştır. Günümüz Zonguldak şairlerinden biri olarak hayatı ve sanatıyla ilgili hiçbir bilimsel çalışma yapılmamıştır. Bunda kendisinin sadece bir şiir kitabının basılmış olmasının ve çalışmalarının bir kısmının henüz basılmamış bulunmasının etkisi vardır. Kendisi sosyal gerçekçi çizgide serbest şiirler yazmıştır. Kendisinden önce hikayeleri ile Zonguldak'ın sözcüsü olan Mehmet Seyda'nın Zonguldak Hikayeleri'nde yaptıklarını onu izleyen bir çizgede şiirlerinde gerçekleştirmiştir. Yine etkisinde kaldığı Behçet Kalaycı ile ilgili detaylı makaleleri yerel basında yer almaktadır.

“Sesim Kömür Karası” kitabında özellikle Zonguldak ve maden işçileri ve zorlu yaşam mücadelelerini dile getirmektedir. Şairin Zonguldak'ın gelişen ve değişen bir şehir olmasını temenni ettiği, Zonguldak'ın kültür ve sanat faaliyetleri bakımından çok daha yetkin bir hale gelmesi için çalışmalar yaptığı bilinmektedir.

Hamit Kalyoncu Zonguldak'ın kültürel yelpazesinde var olan bir isim olarak genellikle madencinin, işçinin ve emekçinin haklarını, acılarını, kederlerini ve sevinçlerini, toplumcu gerçekçi bir çizgide şiirlerine aktarmıştır. Çok yönlü bir kişi olarak Kalyoncu, milli duyguları ve Atatürk sevgisini ön plana çıkaran şiirler de yazmıştır. “Hançeri” mahlasıyla sosyal ve siyasal konulara değinen ideolojik ve mizahi eleştirel şiirlerini de dörtlükler halinde kaleme almıştır. Kalyoncu'nun henüz basılmamış bütün Dünya ve Türk şairlerinin madencilerle ilgili şiirlerini topladığı bir antolojisi mevcuttur ve henüz yayımlanmamıştır.

Bu çalışma, Kalyoncu için yapılan ilk bilimsel çalışmadır. Edebiyatımızda Zonguldak gibi küçük şehirlerde o şehrin kültürü ve tarihini işleyen Yunus'un sevgi diliyle şiirler kaleme alan Kalyoncu gibi diğer şair ve yazarların da tanınmasına vesile olacaktır. Ayrıca bu konuda yapılacak diğer çalışmalara da katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Apaydın, A. (2020). Zonguldak Şehrinin Kömüre Bağlı Tarihi ve Talihi Üzerine Bir İnceleme. *Yeraltı Kaynakları Dergisi*, 2.
- Coşgun, K. (2021). *Hamit Kalyoncu ve Kömürde Açan Çiçek*. Zonguldak: Zonguldak Kültür ve Eğitim Vakfı Yayınları.
- Coşgun, Kürşat (59)(11 Kasım 2023'te kendisiyle yapılan mülakata binaen; görüşme kayıtları kişisel arşivde mevcuttur.) Bahçelievler Mahallesi, Mehtap Sokak, 13/12, Zonguldak
- Çevirme, H. (2008). Türk Halk Şiirinde Renklerin Değerleri ve Anlama Katkısı. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 1(2), 92-107.
- Derin, L., Varol, N., & Uymaz, S. (2017, 12). Türkiyede'ki Kömür Madeni Kazalarına İlişkin Değerlendirme. *Resilience*, s. 50.

-
- Demir, M.(2016). 1940'lı Yılların Zonguldak'ında Sosyal Hayattan Edebiyata Yansımalar Bağlamında Mehmet Seyda'nın Zonguldak Hikâyeleri1, Temmuz 2016 / Cilt: 6, Sayı: 2
<http://www.sosyalsiyaset.net/>. (tarih yok). 11 15, 2023 tarihinde
<http://www.sosyalsiyaset.net/documents/zonguldak.htm> adresinden alındı
- Edebiyatta Zonguldak'10 Bienali, Bildiriler Kitabı, 16-18 Aralık 2010, Zonguldak.
- Kalyoncu, H. (2005). *Kömür Kokan Şiirler*. Ankara: Pervaz Yayınları.
- Kalyoncu, H. (2017). *Yaşamak Güzeldi*. Ankara: Telgrafhane Yayınları.
- Mütfüoğlu, B. G. (2010). 21. Yüzyılda Zonguldak Maden İşletmelerinde Çalışma Hayatı: Bir Kesit-Tek Gerçek. *Çalışma ve Toplum*, 196.
- Savaşkan, B. (1993). *Zonguldak Maden Havzası Tarihçesi*. Zonguldak: Eğitim Daire Başkanlığı Yayını.
- Yılmaz, M. (1994). Sesim Kömür Karası. H. Kalyoncu içinde, *Sesim Kömür Karası* (s. 4). Zonguldak: Uyanış Yayınları.
- Sevgi, A. (2012). Yunus Emre'de İnsan Sevgisinin Evrensel Niteliği Üzerine. *Turkish Studies*, 7(1), 99-103.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Tıpkı Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.